

social

NYT FRA SFI

2 / 2012 JUNI

forskning

UDFORDRINGER I DET
FLEKSIBLE ARBEJDSLIV

MINDFULNESS OG STRESS

ILLUSIONER RYGER FOR
UDSENDTE SOLDATER

SFi DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

INDHOLD

- 3** Flere har fået et medfødt handicap
- 4** Det går begge veje, det her! *Reportage fra evidenskonference*
- 6** Mindfulness kan afhjælpe stress
- 8** Konference: Nordisk arbejdsmodel under pres
- 10** Tidspuslespillet kan være fagforeningers nye fokusområde
- 11** Klasseledelse kan skabe godt læringsmiljø
- 12** Kan en mere solid videnskultur redde den danske velfærd?
- 14** Virkeligheden bag statistikkerne
- 16** Dansk fattigdomsgrænse på vej
- 17** Tosprogede klarer sig bedre, når de kun er få på skolen
- 18** "Der ryger nogle illusioner" *Rapport om udsendte soldater*
- 20** Spændende efterår med SFI

KRONIKKEN

BAG OM FORSKNINGEN

side 4

side 18

social forskning

2 / 2012 JUNI

SFI

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

Hertuf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Social Forskning udgives af
SFI – Det Nationale Forskningscenter for
Velfærd for at orientere om resultaterne af
centerets arbejde.

REDAKTION:
Ulla Haahr (ansvarshavende)
Carsten Wulff
Mads Andersen Høg
Trine Jørgensen

ABONNEMENT:
Social Forskning er gratis og udkommer
med fire ordinære numre om året.
Abonnement på de ordinære numre kan
tegnes ved henvendelse til centret eller
på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres.
Elektronisk abonnement kan tegnes på
www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd
FOTOS: POLFOTO (Forsiden, side 3, 7, 10,
11 og 19), Ole Bo Jensen (side 4, 5, 16 og
20), Mads Andersen Høg (side 9), Carsten
Wulff (side 16)
OPLAG: 5.200
ISSN-NR. 0903-7535
TRYK: Rosendahls Schultzgrafisk

Flere har fået et medfødt handicap

Antallet af personer, der angiver, at de har et medfødt handicap, er stigende. Det er et af de forhold, som er medvirkende til, at hele det specialiserede socialområde er i kraftig vækst.

AF CARSTEN WULFF

Seniorforsker Steen Bengtsson giver i en ny SFI-rapport et overblik over de senere årtiers udvikling på det specialiserede socialområde. En entydig tendens er det voksende behov for ydelser på hele området og herunder på handicapområdet. Spørger man folk i dag, om de har et handicap, er der flere, der svarer ja, end der var tidligere. Og tilsvarende er der flere end tidligere, der svarer ja til, at deres handicap er medfødt.

FLERE YNGRE END ÆLDRE MED MEDFØDT HANDICAP

To forhold påkalder sig opmærksomhed i den stigende tendens: Personer født i fx 1970'erne angiver i højere grad, at de er født med et handicap, end personer født i 1930'erne gør det. Yngre personer oplever altså i højere grad end ældre, at de er født med handicap.

OPFATTELSEN ÆNDRER SIG

Det andet forhold er, at der er forskel i opfattelsen over tid. Det viser to undersøgelser fra henholdsvis 1995 og 2006. I 2006 er der flere personer blandt både de yngre og ældre årgange, som oplever et medfødt handicap, end der var 11 år tidligere – faktisk over 50 pct. flere. Det betyder i princippet, at mange i løbet af 11 år har ændret opfattelse fra ikke at have et medfødt handicap til at have det.

Steen Bengtsson hæfter sig ved de bemærkelsesværdige stigninger i angivelsen af at være født med handicap:

"I løbet af de 11 år er der i de enkelte årgange 50 pct. flere mennesker, der nu angiver, at de var født med et handicap! Det tyder på, at forskellen især ligger i, at handicapbegrebet er blevet udvidet i løbet af de 11 år og til stadighed ændres."

NYE HANDICAP, DIAGNOSER OG ÆNDREDE HOLDNINGER

Der er altså tale om ændringer i, hvad der opfattes som et handicap. Det kan både skyldes nye diagnoser og ændrede holdninger.

"Da jeg var dreng, var der fx ikke noget, der hed ADHD," siger Steen Bengtsson, og fortsætter: "Nogle kan derfor i løbet af de 11 år fra 1995 til 2006 være blevet klar over, at de var født med ADHD, simpelthen fordi diagnosen er kommet til."

Andre mulige forhold, der kan forklare stigningen, er, at flere indrømmer, hvad de har af skavanker, eller at tærsklen for, hvad man vil betegne som handicap, ligger lavere, end den har gjort tidligere. Vi går mere til læge, end vi gjorde tidligere. Og selv om det måske kun er ens egen helbredsoplevelse, der har ændret sig, og ikke helbredsstilstanden i sig selv, så har det en betydning.

"Hvis man går til lægen med sine skavanker eller til kommunens sagsbehandler med sine behov, vil man jo også her fremstille sin subjektive oplevelse af tingene, og den vil være et væsentligt led i det grundlag, behandlere og myndigheder vurderer på," siger Steen Bengtsson.

Bengtsson, S: Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde. SFI 12:10. ISBN: 978-87-7119-093-9. Kr. 120,-

Konference: Det går begge veje, det her!

Praktikere og forskere har brug for hinanden for at få viden om, hvad der virker på det sociale område og komme ud af årtiers dødvande. Det var der enighed om mellem praktikere fra kommuner, private aktører og forskere fra SFI på SFI-konferencen *Fra effektmåling til evidensbaseret praksis* den 13. marts. Debat-ten viste, at kommunerne er både nysgerrige og skeptiske over for lodtrækningsforsøg – og at de godt kan se fordelene ved den videnskabelige stringens.

AF FREELANCEJOURNALIST KIRSTEN HOLM-PETERSEN

Fra SFI kom de, fordi de med afdelingsleder Mette Dedings ord er "vilde" for at få praktikerne i kommunerne med på at lave kontrollerede forsøg. Fra kommunerne – og de private aktører - kom de, fordi de står med børn og voksne borgere med massive og komplekse sociale og forsørgelsesmæssige problemer uden en opskrift på, hvad der virker. Departementschefen kom med en klar besked fra sin minister, socialminister Karen Hækkerup. Alle var interesserede i og parate til en dialog. Og at dømme efter både oplæggene i plenum, workshops, spørgsmål fra salen og den livlige debat i pauserne mellem de cirka 280 konferencedeltagere er der inden for denne trekant af interessenter en række erkendelser, man er – nogenlunde – fælles om:

- Socialområdet har for længe været ét stort, ukontrolleret forsøg.
- Forskerne og praktikerne har brug for hinanden, når de skal blive klogere på, hvad der virker.
- Der skal fokus på metoder, effektmålinger og systematik. Men begreber som "mavefornemmelse" og "intuition" er ingen rigtigt parate til at give slip på.

ALT ELLER INTET-TILGANG

Bekymringer var der også blandt praktikerne i forhold til at kaste deres kommuner ud i kontrollerede forsøg, hvor

én gruppe af borgere med en bestemt type af udfordringer får den "normale" indsats og en anden gruppe den indsats, man gerne vil måle effekten af. Og hvor fordelingen af borgere i de to grupper er fundet via lodtrækning. Bekymringen var bl.a.:

- Hvad med de komplekse problemstillinger, som mange borgere har? Kan man lave et kontrolleret forsøg på en isoleret del af en borgers problemer?
- Er der ikke andre metoder end kontrollerede forsøg, hvis man gerne vil vide, om noget virker?
- Er det overhovedet etisk forsvarligt at gennemføre forsøg med noget, der ikke er borgerens mål, men forskerens eller systemets?

Og måske opsummerer projektleder på "Fritid til alle" fra Hedensted Kommune, Dorthe Rosenvinge, meget godt stemningen blandt mange deltagere med disse ord, sagt kort før den afsluttende plenumdebat:

"Når man kommer fra en praksisverden, kan man godt blive lidt afskrækket af den der "alt eller intet-tilgang", der ligger i de kontrollerede forsøg. Men på den anden side kunne det være spændende som kommune at være med i et systematisk forsøg med en forskningsenhed som SFI som samarbejdspart."

ENIG MED SIN MINISTER

Men før vi nåede så langt, bød formiddagen på en række oplæg, der satte de kontrollerede forsøg – og SFI's rolle i dem – ind i en historisk, politisk, økonomisk og forskningsmæssig sammenhæng.

SFI's direktør Jørgen Søndergaard tog konferencedeltagerne med på evidens-tilgangens relativt korte historie fra 2. Verdenskrigs forsøg på sygdomsbekæmpelse, via de to store i evidenssammenhænge, Archie Cochrane og Donald T. Campbell, over Tony Blairs "What counts is what works" til nutidens erkendelse af, at det på det sociale område især er viden om effekter – altså egentlige effektmålinger – der mangler.

"Danmark er nok et af de sidste lande, der er gået i gang. Vi i SFI tror, at denne konference er begyndelsen til noget meget vigtigt, og det håber vi også, at I vil synes, når I går herfra i eftermiddag," sagde Jørgen Søndergaard.

Departementschef i Social- og integrationsministeriet, Jesper Zwisler, havde ikke taget fløjlshandskerne på, da han i forårsvinden tog fra ministeriet ved Holmens Kanal til DGI-byen tæt ved Hovedbanegården, hvor konferencen blev holdt. Han gav tre meget præcise og skarpe grunde til, at han var enig med sin minister Karen Hækkerup, i det budskab, hun for nylig har sendt ud over både praktikere og politikere: Vi skal gøre det, der virker.

Den første årsag er ifølge Jesper Zwisler, at den hidtidige sociale indsats ikke har skabt de nødvendige resultater.

Den anden årsag er, at Danmark mangler tilstrækkeligt anerkendte faglige systemer ("Vi har ladet en række amatører få adgang til det her område"). Og den tredje årsag ifølge departementschefen er, at vi oplever en stigende kamp om ressourcerne.

"Den politiske vilje til at pumpe penge i området uden dokumentation for at det virker, er for nedadgående. Jeg bærer som tidligere kommunaldirektør også min del af ansvaret for, hvordan udviklingen har været. Vi skal alle tage den her dagsorden om evidens alvorligt og være med til at skabe en fælles strategi og nationale retningslinjer for indsatsen," sagde Jesper Zwisler blandt andet.

TROSKAB

SFI's forskningsdirektør, Ole Gregersen, gav praktikerne noget at tygge på, da han stiltfærdigt påpegede et af de meget centrale aspekter af de kontrollerede forsøg. "Fidelity" lyder ikke så skræmmende – heller ikke oversat til dansk – troskab eller nøjagtighed. Men det dækker over, at når en bestemt metode er meldt ud fra forskernes side, så skal de kommuner, der er med i forsøget, gøre præcis dét, som forskerne pålægger dem. "En alvorlig udfordring", kaldte Ole Gregersen det. Han tilføjede, at systematikken

og troskaben over for metoden netop også var fordelene – at man ikke har 38 kommuner, der hver især afprøver deres eget lille projekt, som de så i bedste fald kobler deres egen lille evaluering på.

Et af spørgsmålene fra salen lød til Ole Gregersen, hvorvidt forskerne også har fokus på sammenhængen mellem udgifter og effekt.

"Nej, men det er et naturligt næste skridt, for det er en naturlig kommunal udfordring," svarede Ole Gregersen.

Afdelingschef i SFI's nye forskningsafdeling for kontrollerede forsøg, Mette Deding, inviterede herefter kommunerne op til dans – ja, hun og resten af SFI var "vilde" for at få praktikerne med i kontrollerede forsøg, fordi det er den eneste metode, der virkelig viser, om en indsats har en effekt.

KOMPLEKSE BORGERE

Og hvor er så dilemmaerne for praktikerne?

En rød tråd gennem hele konferencen var praktikernes bekymring over, om kontrollerede forsøg vil forsimple de komplekse problemer, mange af deres borgere står i, ved at isolere en enkelt – målbar – dimension. Hvad hvis en borger får kontanthjælp, har psykiske problemer og har to børn anbragt? Hvordan kan denne borger indgå i et forsøg, der vel ikke tager mere end en enkelt dimension ind? Og hvad hvis en borger bevæger sig fra et problem (og et

system) til et andet problem (og et andet system) midt i, at han eller hun er med i et kontrolleret forsøg?

Jørgen Søndergaard fra SFI fortalte, at kontrollerede forsøg efter SFI's mening godt kan favne kompleksiteten.

"Når vi ser på psykisk syge unge og førtidspension, er det utroligt komplekst. Her har vi i vores kommunesamarbejde sat os for at udvikle forsøg, hvor de forskellige aktører skal spille sammen på en ny måde," sagde han.

MAVEFORNEMMELSEN

Et andet dilemma, der på forskellig vis spillede en rolle i praktikernes tanker, var subjektiviteten, maveførmelsen, den menneskelige faktor og det intuitive. Er der overhovedet plads til den sunde fornuft, når man er i gang med et kontrolleret forsøg? Eller som det blev formuleret i en workshop: Hvordan får vi manualbaserede interventioner til at spille sammen med dansk socialpædagogisk tradition?

Ifølge afdelingsleder Mette Deding er der ikke grund til praktikernes bekymring. Ingen nok så manualbaseret metode er så detailstyret, at der ikke er plads til de "individbaserede overvejelser", som hun udtrykte det.

Og måske er bekymringen ikke så stor blandt praktikerne, som det kunne virke, når man hørte spørgsmålene fra enkelte konferencedeltagere. For interessant nok var svaret på spørgsmålet om, hvorvidt evidens går forud for autonomi, et rungende 'ja' i en workshop om dilemmaet.

BRUG FOR HINANDEN

Et tredje dilemma for mange konferencedeltagere kan udtrykkes således: Vi vil gerne tættere på viden om, hvad der virker. Men hvis vi ikke mener, at kontrollerede forsøg er vejen frem, er der så ikke andre metoder at bruge? Flere begreber blev berørt, fx mixed methods (altså at blande fx kvantitative og kvalitative metoder), resultatbaseret styring og før og efter-målinger.

Igen var Mette Deding på banen. Heller ikke SFI mener, at kontrollerede forsøg skal erstatte alt andet. Også SFI bruger kvalitative interviews til fx at komme i dybden dér, hvor tallene ikke præcist nok afspejler, hvad der sker i en proces.

"Men det er kun kontrollerede forsøg, der svarer på spørgsmålet, om en indsats har en effekt. Det er derfor, vi gerne vil udføre effektmålinger og kontrollerede forsøg," forklarede hun.

Direktør i SFI, Jørgen Søndergaard rundede dagen af med at konstatere, at konferencen har synliggjort, at "vi har brug for hinanden", og at "vi kommer til at arbejde meget mere sammen". Noget afdelingsleder Bente Hjorth fra Herning kommune allerede i en af eftermiddagens workshops havde givet udtryk for.

"Det går begge veje, det her! Vi i praksis har i høj grad brug for forskerne, og de har brug for sådan en som mig."

"INTERESSANT NOK VAR SVARET PÅ SPØRGSMALET OM, HVORVIDT EVIDENS GÅR FORUD FOR AUTONOMI, ET RUNGENDE 'JA' I EN WORKSHOP OM DILEMMAET."

Mindfulness kan afhjælpe stress

Mindfulness Based Stress Reduction (MBSR) programmer giver træning i mindfulness som en selvledelsesstrategi til at reducere stress og til bedre at kunne håndtere følelser. En ny forskningsoversigt fra Campbell Collaboration viser, at MBSR programmer kan være med til at afhjælpe stress og give folk redskaber til bedre at kunne håndtere en travl hverdag.

AF KATRINE STRØJER MADSEN

Stress er blevet en folkesygdom og kan have store negative konsekvenser, hvis man er meget stresset, eller hvis det står på over en længere periode. En ny forskningsoversigt fra Campbell Collaboration viser, at MBSR-programmer (Mindfulness Based Stress Reduction) har positive effekter på deltagernes mentale helbred, og dette gælder både deltagernes fysiske og psykiske problemer.

Programmerne har dog størst effekt i forhold til de psykiske lidelser, mens den for de fysiske er mindre udtalt. Psykiske problemer dækker her over angst, depression og stress, og kan variere fra mildere former til at være af mere moderat karakter, men omfatter ikke sværere psykiske lidelser. Derudover er der bevis for, at MBSR-programmerne har en positiv indvirkning på deltagernes personlige udvikling, såsom evnen til at overkomme ting, udvikling af empati samt livskvalitet. Virkningen i forhold til den personlige udvikling baserer sig dog på forskning af svagere karakter. Det er dog stadig uvist, hvor længe programmerne skal vare for at opnå en effekt.

26 FORSKELLIGE UNDERSØGELSER MED KONTROLLEREREDE FORSØG

Forskningsoversigtens resultater bygger på en metaanalyse af 26 internationale effektstudier, hvori der samlet set har deltaget 1.456 forsøgspersoner. Det vil sige, at forskerne har sammenholdt 26 studier for at afdække, hvilke effekter MBSR-kurset har haft for de medvirkende på tværs af de inkluderede studier. Alle de medtagne studier er randomiserede kontrollerede forsøg, hvilket betyder, at en patientgruppe har modtaget MBSR, mens en anden patientgruppe har modtaget en anden eller slet ingen behandling. Herved kan effekten af MBSR-programmet isoleres. Studier fra flere forskellige lande, nemlig USA, Norge, Sverige, Tyskland, Schweiz og Holland indgår i forskningsoversigten.

FORSKELLIGE VARIANTER AF MBSR-PROGRAMMET

De inkluderede studier i forskningsoversigten beskæftiger sig med forskellige variationer af MBSR programmet. Mængden af den ugentlige træning varierer, og programmerne strækker sig fra 4 til 8 ugers varighed. En tredjedel af studierne inkluderer deltagere med milde til moderate psykiske problemer, en tredjedel af studierne inkluderer deltagere med forskellige somatiske lidelser, og den sidste tredjedel af studierne inkluderer folk fra den almene befolkning. Studierne måler heller ikke på de samme faktorer hos deltagerne. Trods den store variation i studierne imellem er resultaterne på tværs af studierne dog meget ens, hvilket indikerer, at programmet er relevant og kan gøre en forskel.

BETYDNING I DANMARK

Mindfulness er blevet en udbredt og populær behandlingsform herhjemme og udbydes på et større antal kurser. Der er blandt andet flere kommuner, som henviser ledige og sygedagpengemodtagere til kurser i mindfulness.

Psykolog Antonia Sumbundu har erfaring inden for behandling med MBSR. Hun mener, at forskningsoversigten kan få betydning for de anbefalinger, rådgivende og henvisende instanser i Danmark giver personer med stressrelaterede belastninger eller som potentielt er i risiko for at få stress. Det drejer sig om en meget stor gruppe mennesker i dagens Danmark.

"Det er en vigtig information at vide, at MBSR har en dokumenteret effekt – samt at denne effekt ikke blot ses i form af symptomreduktion, men også ses i forbindelse med mål for personlig udvikling og andre positive parametre" siger hun.

MINDFULNESS

Mindfulness defineres i forskningsoversigten som evnen til "at være sig bevidst om indtryk, tanker, følelser og omgivelser uden at være fordømmende, men derimod forholde sig åben, nysgerrigt og accepterende overfor dem". Tanken bag mindfulness er, at denne træning i at opøve ens bevidsthed kan være med til at afhjælpe stress og stress-relaterede lidelser.

MBSR-PROGRAMMER

- Udviklet af den amerikanske stress-ekspert Jon Kabat-Zinn sidst i 1970'erne.
- 8 uger langt program
- Simple mentale og fysiske øvelser
- Fokus på at optræne deltagernes evne til større nærvær og fokuseret opmærksomhed.

FOKUS PÅ SOCIAL TRIVSEL OG ARBEJDSEVNE I FREMTIDEN

Forfatterne bag forskningsoversigten pointerer, at det er vigtigt at få mere viden om, hvordan MBSR programmerne virker. Det kunne være interessant i fremtidige studier at afdække programmets effekt i forhold til deltagernes sociale trivsel og arbejdsevner, hvilket forskningen endnu ikke kan sige meget om.

"MBSR-PROGRAMMERNE HAR EN POSITIV INDVIRKNING PÅ DELTAGERNES PERSONLIGE UDVIKLING, SÅSOM EVNEN TIL AT OVERKOMME TING, UDVIKLING AF EMPATI SAMT LIVSKVALITET."

Derudover rummer eksisterende forskning heller ikke endeligt svar på, hvor længe det er nødvendigt at følge programmet for at opnå en effekt, samt hvilken effekt det har at følge MBSR-kurset på længere sigt.

Campbell Collaboration forskningsoversigt. "Mindfulness Based Stress Reduction (MBSR) for Improving Health, Quality of Life, and Social Function in Adults."

Konference: Nordisk arbejds- model under pres

Når vækkeuret ringer mandag morgen, kan det være fristende at vrisse af den måde, vores arbejdsliv er indrettet på. Men måske skal vi være glade for de rimelig faste rammer for vores arbejde, så længe vi har dem, for faktisk er den nordiske arbejdsmarkedsmodel under pres fra flere sider. Det stod klart, da over 130 forskere fra hele Norden i slutningen af april mødtes til Nordic Work Life Conference i Helsingør.

AF MADS ANDERSEN HØG

LO-skolen dannede rammen om en konference, der skulle give nordisk arbejdslivsforskning et rygstød, og der blev debatteret flittigt på engelsk med både dansk, svensk, norsk og finsk accent. Der har i de seneste 10 år ikke været mange midler til forskning i arbejdsliv i Norden, men nu bliver emnet opprioriteret både politisk og fagligt, fortæller SFI-forsker Helle Holt, der er en af arrangørerne bag konferencen:

"Det bliver opprioriteret, fordi de nordiske arbejdsmarkeder i øjeblikket har store problemer – bl.a. i forholdet mellem velfærdsstatens omsorg for familien og de svageste og krav

**"I VIRKSOMHEDSSPORET HANDLER DET KUN OM ØGET EFFEKTIVITET, ØGET PRODUKTIVITET, EFTERUDDANNELSE OG FLERE ARBEJDS-
TIDER. HVORDAN SKAL VI FÅ FLERE SVAGE MENNESKER UD OG AGERE I
DET RIGTIG HÅRDE ARBEJDSLIV?"**

om øget produktivitet. Her bliver det interessant at vide, hvad der egentlig sker på arbejdspladserne, og hvordan vi kan optimere på en human måde. Altså, er det overhovedet rigtigt, at vi skal leve af vores knowhow? Hvordan ser det egentlig ud med kvinder på arbejdsmarkedet, med ældre og med etniske mindretal? Det var nogle af de spørgsmål, vi diskuterede på konferencen," forklarer Helle Holt.

UNDER PRES

Et gennemgående tema på konferencen var, hvorvidt vores nordiske model er under pres. Vores tradition for meget formaliseret samarbejde mellem medarbejdere og ledelse på arbejdspladsen, lang barselsorlov til både fædre og mødre, de mange kvinder på arbejdsmarkedet samt lovbestemte arbejdstider og ferier, hænger nøje sammen med mange af velfærdsstatens goder. Så når velfærdsstaten bliver presset, så øges presset på den nordiske model. Et af problemerne er, at velfærdsstatens systemer ikke taler ordentligt sammen, forklarer Helle Holt:

"Lige nu har vi fx diskussioner om fleksjob og førtidspension, hvor alle siger, at det er vigtigt, at få de svage folk ud på arbejdsmarkedet. Men hvem skal tage imod dem? For i virksomhedssporet handler det kun om øget effektivitet, øget produktivitet, efteruddannelse og flere arbejdstimer. Hvordan skal vi få flere svage mennesker ud og agere i det rigtig hårde arbejdsliv?" siger hun og kommer straks med et andet eksempel:

"Eller tag kernearbejdskraften, nemlig børnefamilierne. Hvad sker der med dem, når man skærer ned på den offentlige sektor, og daginstitutionerne får flere og flere lukkedage? Hvordan skal det give større produktivitet?"

Hverken Helle Holt eller de øvrige deltagere kom med nogle konkrete bud på løsninger, men spændingerne i den nordiske model blev meget tydelige på konferencen. Også den fleksible arbejdstid skaber nye problemstillinger, som du kan læse om på side 10.

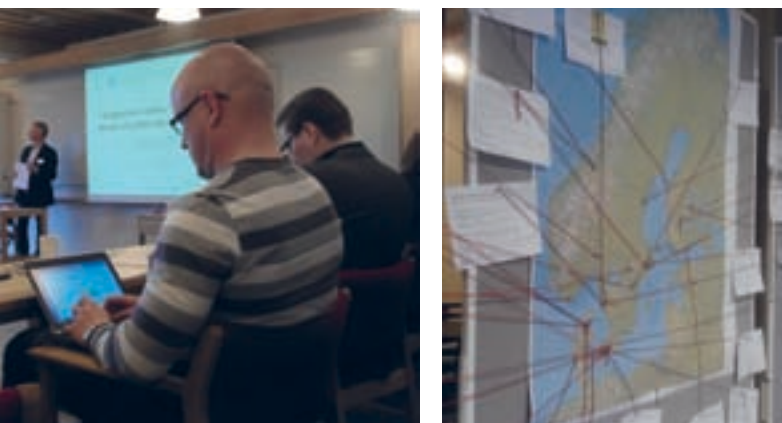
FORSKERE SKAL DELTAGE I DEBATTEN

Men der var også et par andre gennemgående temaer. For det første stod det klart, at selv om den nordiske model er under pres, så er det også en model som den øvrige verden er ret interesseret i at studere nærmere. Af samme grund har arrangørerne bag konferencen også etableret et engelsksproget tidsskrift – *Nordic Journal of Working Life Studies* – som kan formidle den nordiske arbejdslivsforskning til det internationale forskningsmiljø.

For det andet var der udbredt enighed om, at forskerne burde blande sig mere i den offentlige debat, forklarer Helle Holt:

"Vi bliver oversvømmet af evalueringer og vurderinger og monitoreringer, og hvad konsulenthuse nu kalder det. Men det er meget sjældent, at der er nogen, der reelt undersøger, hvad der gemmer sig bag de fine ord. Altså for eksempel, at man kan kalde det en evaluering, når man

kun har svarprocenter på 10 procent. Det har ikke skyggen af evaluering over sig," siger hun og giver et konkret eksempel fra konferencen:

"Professor emeritus Torsten Björkman fra Sverige fortalte blandt andet om evalueringer af LEAN-modellen. I EU har man set rigtig mange evalueringer, som fremhæver LEAN for de mest fantastiske ting. Men når man går ind og ser på det materiale, evalueringerne bygger på, så er det en katastrofe!"

Til forskel fra konsulenthuse, så er forskerne uafhængige, de har mere tid til at grave sig ned i tallene, og de har et solidt teoretisk fundament. Og det er vigtigt, at forskerne gør opmærksom på fejl og misforståelse i den offentlige debat:

"For politikerne lytter jo til alt det dér. Så hvis det ikke er i orden, så er vi på herrns mark," slutter Helle Holt.

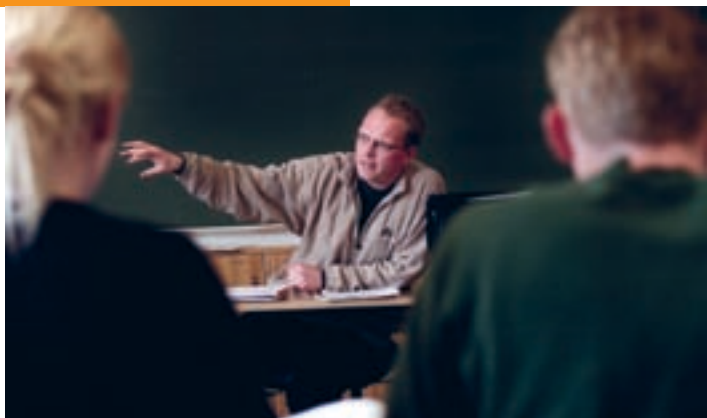
DEN NORDISKE MODEL I NEW YORK

Det kan være svært at eksportere den nordiske model til andre lande. Professor Elin Kvande underholdt bl.a. med fortællingen om et norsk arkitektfirmas mere eller mindre vellykkede forsøg på at indføre bl.a. lang barsel, fast arbejdstid og fem ugers tvungen ferie på kontoret i New York. Men det var svært at få amerikanerne til at opgive deres personlige frihed – også frihed til at arbejde. I USA går man ikke hjem, før chefen er gået, så ofte måtte direktøren direkte sende medarbejderne hjem om eftermiddagen. Og efter længere tids forhandling måtte ledelsen gå med til kun tre ugers obligatorisk ferie. Generelt var medarbejderne dog glade for den nordiske model.

Tidspuslespillet kan være fagforeningers nye fokusområde

For moderne lønmodtagere er selvforvaltning af egen arbejdstid en kilde til begejstring og belastning. Fagforeningernes nye rolle kan være at fokusere på dette dilemma og hjælpe medlemmerne med at sætte de nødvendige grænser i deres arbejde.

AF FREELANCEJOURNALIST
KIRSTEN HOLM-PETERSEN

Den videnskabelige artikel "Retten til egen tid – tid i spændingsfeltet mellem professions- og lønmodtagerstrategier" er publiceret i Tidsskrift for Arbejdsliv nr. 1, 2011

Mange lønmodtagere har i dag et arbejde, hvor de selv styrer arbejdstiden ud fra de arbejdsopgaver, de har. Arbejdsdagens længde – og placeringen af arbejdstimerne – bliver en del af et puslespil, hvor de øvrige brikker kan være afhentning af børn, indkøb, madlavning og fritidsinteresser. Tidligere tiders stive regulering af arbejdstiden – og fagforeningernes kamp for at reducere arbejdstiden – er dermed for mange faggruppers vedkommende afløst af selvforvaltning og selvtilrettelæggelse.

Men den nye frihed har sin pris. I artiklen "Retten til egen tid – tid i spændingsfeltet mellem professions- og lønmodtagerstrategier" i Tidsskrift for Arbejdsliv beskriver en forskergruppe fra RUC og SFI, hvordan lønmodtagerne belastes på nye måder, når de ikke styres af en 7-15-logik, men i stedet af en række arbejdsopgaver, der skal løses. Fysiske belastninger, stress, belastninger af familien, fornemmelsen af at der aldrig er tid nok, depression og skyldfølelse går på paradoksalt vis hånd i hånd med følelsen af egenkontrol, selvrealisering og udvikling af et inspirerende arbejdsmiljø.

FAGFORENINGERNES NYE BEN

Og hvad kan fagbevægelsens rolle så være, når den ikke længere skal kæmpe for kortere arbejdsdage, flere ferieuger og kompensation for aftenarbejde, fordi medlemmerne nødig vil presses ned i en fælles skabelon for arbejdstilrettelæggelse? Hvis fagbevægelsen har et ønske om at bidrage til løsningen af dette nye dilemma i mange lønmodtageres liv, er det nok nødvendigt for fagforeningerne at finde nogle nye ben at stå på. Forskningsprojektet har vist, at strategien med at kræve en tidsmæssig beskyttelse af deres medlemmer ikke længere er tidssvarende.

"Vores forskningsprojekt viser, at der stadig er et behov for, at fagforeningerne er med til at skabe rammerne for en kollektiv beskyttelse af deres medlemmer. Hele dilemmaet med den øgede egenkontrol, der giver stress og belastning, er en oplagt diskussion for fagforeningerne at tage på sig. Dilemmaet går ikke væk", siger en af medforfatterne til artiklen, seniorforsker på SFI, Helle Holt.

Forskerne bruger Danmarks Lærerforening og lærerarbejdet som eksempel til at beskrive de dilemmaer, som en række faggrupper står over for. På skoleområdet har arbejdstiden altid været et centralt tema i konflikten mellem arbejdstagere og arbejdsgivere. Engang var skematimer den eneste regulering af arbejdstiden, dernæst kom en detaljeret regulering af antal arbejdstimer (Normer for Undervisning, Forberedelse og Øvrige aktiviteter), og i dag er kun den direkte undervisning normsat, resten overlades til selvregulering.

KRAVENE NÆSTEN UMÆTTELIGE

Skolelærerne har altså udstrakt kontrol over, hvordan de vil tilrettelægge deres arbejde, og hvor meget det skal fylde. Forskerne har observeret to konkrete skolers dagligdag for lærerne og lavet interviews med lærere, skolelederen og afdelingslederen.

"Vores analyse viser, at når der ingen arbejdstidsgrænser er, så er kravet fra både forældre, elever og lærerne selv næsten umætteligt. Man kan jo altid blive en bedre lærer, og når den enkelte lærer ikke har tiden som grænse, er det utroligt svært selv at sætte grænsen", siger Helle Holt.

Det er hér, hun og de øvrige forskere ser en mulig ny rolle for fagbevægelsen. Centralt kunne fagforeningerne diskutere, hvad deres medlemmer med rimelighed kan afkræves. Hvad skal en folkeskolelærer for eksempel levere – og hvornår – når nu lønnen er, som den er? Fagforeningerne centralt kan også sætte fokus på, at der er et tidspuslespil, som ikke bør være et individuelt problem.

INGEN MAILS FØR MORGENMADEN

Projektet viser, at fagforeningerne også på det lokale niveau kan spille en rolle, hvis det moderne arbejdslivs dilemmaer skal løses ved fx at opfordre alle lærerne på en skole til sammen at drøfte nogle kollektive spilleregler, som fx at man har "helle" i 10-frikvarteret, at forældre ikke kan henvende sig efter kl. 20.00 på hverdage, eller at man ikke besvarer mails før skoletid om morgenen.

"I mange år har fagforeninger og lønmodtagere arbejdet for at opløse tidsstrukturen. Og vi skal jo ikke tilbage til de stive arbejdstidsregler. Men måske ligger løsningen midt imellem. Og fagforeningerne har mulighed for at rejse diskussionen internt og stille krav eksternt", siger Helle Holt.

Klasseledelse kan skabe godt læringsmiljø

Ny forskningsoversigt fra SFI Campbell viser, at den pædagogiske praksis "Classroom management" – klasseledelse – mindsker problemadfærd hos elever og skaber bedre læringsmiljø i skoleklassen.

EFFEKTEN AF KLASSELEDELSE

I forskningsoversigten har forfatterne analyseret 12 effektstudier af Classroom management. I alle blev der trukket lod, om der i klasserne blev brugt denne form for ledelse eller standardundervisning – forstået som at klasseledelsen sandsynligvis altid vil udføre en form for klasseledelse. Og resultatet er altså, at Classroom management virker bedre end standardundervisning.

SKOLEN ER FORBEREDELSE TIL DEMOKRATI

I Danmark lægger de fleste skoler vægt på, at eleverne skal lære selv at løse konflikter i stedet for en adfærdsmodificerende pædagogik, som Classroom management bygger på, forklarer Jimmy Harder, lektor ved professionshøjskolen Metropol i København.

"Det kan være nødvendigt i en periode i en klasse at bruge dens slags pædagogik. Men ikke i 10 år, så lever man ikke op til folkeskolens formålsparagraf om forberedelse til demokrati," siger han og tilføjer, at der i læreruddannelsen arbejdes med, at man skal finde sin egen ledelsesstil samtidig med, at den er afpasset de elever, man har med at gøre.

AF MADINA SAIDJ OG KATRINE STØJER MADSEN

FAKTA OM FORSKNINGSOVERSIGTEN

- 12 studier er inddraget
- 11 er udført i USA og et i Holland
- 10 foregik i offentlige skoler, 2 i både offentlige og private
- 0 – 12 klasse er medtaget (5-18 årige)
- Problemadfærd hos eleverne er målt ved urolig, forstyrrende og udfarende adfærd.

SFI Campbell forskningsoversigt
"Teacher classroom management practices: effects on disruptive or aggressive student behavior."

Uro i klasseværelset kan forstyrre undervisningen og resultere i dårlig trivsel hos både elever og lærere. I sidste ende kan det påvirke elevernes indlæring og føre til sociale problemer. Men klasseledelse i form af den pædagogiske praksis "Classroom management" kan skabe bedre resultater end lærerens sædvanlige ledelse. Det slår en ny forskningsoversigt fra SFI Campbell nu fast.

FOKUS PÅ DET POSITIVE

Classroom management, der er et amerikansk begreb, handler om at skabe rammer, der udtrykker forventninger til adfærd i klasseværelset blandt andet gennem tydelige og præcise regler for, hvad der bliver forventet af eleverne.

Positiv anerkendelse er grundlæggende, så reglerne skal være formuleret positivt. Derfor skal læreren i højere grad anerkende de elever, der opfører sig hensigtsmæssigt ved at opmuntre og rose i stedet for at skælde ud på de elever, der larmer eller skaber problemer.

VI KAN LÆRE AF FINLAND

"Når det er sagt, er vi alle meget interesserede i Finland, fordi det deroppe ser ud til at fungere godt. Skolekoden i Finland er mere tydelig. Det er mere enkelt for eleverne at afkode, hvad der forventes af dem, når de træder ind i klasserummet. Vi kan i Danmark arbejde mere målrettet med at gøre det tydeligt, at skolen er et lærested," mener Jimmy Harder.

Derfor synes han også, at forskningsresultaterne giver håb for, at det er muligt at opnå gode resultater ved at arbejde med klasseledelse – både til gavn for eleverne og læreren selv.

Kan en mere solid videnskultur redde den danske velfærd?

Børn og unges trivsel er det mest værdifulde sted at sætte ind, fordi det er i opvæksten, at grundlaget for trivsel i voksenlivet skabes.

KRONIKKEN

AF MERETE KONNERUP, SENIORRÅDGIVER, TRYGFONDEN

En række indikatorer peger på, at danske børn og unge – sammenlignet med børn og unge fra andre lande – ikke trives i det omfang, som størrelsen af den økonomiske indsats på området burde tilsi.

Det er paradoksalt, at Danmark på én gang har en af verdens største offentlige sektorer og er det land, hvor der er størst økonomisk lighed samtidig med, at vi placerer os langt nede på skalaen i sammenligning med andre OECD-lande, når det gælder evnen til at bryde social arv, få en uddannelse og være i beskæftigelse.

Inden for fx anbringelsesområdet og folkeskolen handler man i dag på, hvad man opfatter som "sund fornuft" frem for solid viden om, hvad der rent faktisk virker og ikke virker. Det har ført til store stigninger i udgifter på de pågældende områder, uden at det har givet nogen sikker forbedring af kvaliteten af den offentlige service eller i børn og unges trivsel.

Den svage videnskultur er en væsentlig årsag til tingenes tilstand indenfor offentlig service på centrale og dyre politikområder som fx uddannelse, velfærd, socialt arbejde og kriminalitetsforebyggelse. Vi er ikke gode til at lære af vores fejl. Danske forskeres og danske embedsmænds kompetencer til henholdsvis at udføre og bruge solide effektvurderinger på disse politikområder er begrænset. Vidensscentrene er også blandt de aktører på området med svage effektmålingskompetencer. Vidensomsættningen mellem forskning og praksis er derfor mere sporadisk, end den behøver at være. På andre områder som fx sundhed, miljø eller landbrug spiller videnscentre derimod en afgørende og meget anerkendt videns-omsættende og klar rolle.

TrygFonden vil derfor gerne yde et bidrag til at vende den udvikling. Fonden har bl.a. slået en konkurrenceudsat forskningsbevilling op på 60 millioner kr. til TrygFondens center for forskning i børn og unges trivsel. Den vil blive

fulgt af yderligere 40 millioner kr. i puljemidler og andre initiativer, der samlet set skal styrke videnskulturen afgørende.

Den gode nyhed er, at der er en begyndende erkendelse i den offentlige sektor, at en svag videnskultur er en betydelig barriere for langsigtet kvalitetsudvikling. Samtidig har folkeskolen, daginstitutionerne, anbragte børn og kriminelle unge stor folkelig og politisk bevågenhed. Inspireret af dette folkelige engagement vil TrygFonden gerne gøre sit til at styrke udviklingen af den danske velfærd.

MISTRIVSEL TRODS OMFATTENDE OFFENTLIG SERVICE OG GODE ØKONOMISKE KÅR

Danmark bruger mange penge på offentlig service – daginstitutioner, folkeskole, fritidsliv, socialt arbejde, kriminalitetsforebyggelse mv. Alligevel har vi svært ved at måle os med andre OECD-lande, når det gælder uddannelse, beskæftigelse og mulighed for at frigøre sig fra den sociale arv – alle vigtige faktorer for både den enkeltes trivsel og for samfundets udvikling. Udgangspunktet for TrygFondens forslag til en forskningssatsning på området for børn og unges trivsel er derfor, at danske børn og unge har potentialer, der ikke i tilstrækkelig grad realiseres i dag.

Sociale problemer og mistrivsel slår voldsomt igennem på helbredet. Det er derfor en indikation på trivselsproblemer, at Danmark trods en af verdens mest omfattende offentlige sektorer kun ligger i midterfeltet, når man rangerer OECD-landene på tre helt centrale trivselsindikatorer som levealder, børnedødelighed og selvmord. Omfanget af disse trivselsproblemer kan undre, når vi umiddelbart er det land i verden, hvor forskellen mellem rig og fattig er mindst – målt på indkomst.

Vi aner omridset af andre forklaringer på trivselsproblemerne, når vi i stedet ser på Danmarks internationale rangering med hensyn til uddannelse og tilknytning til arbejdsmarked. En forholdsvis stor del af danskerne får aldrig mere uddannelse end folkeskolens afgangsprøve, og der er forholdsvis mange personer i den arbejdsdygtige alder, der er på offentlig forsørgelse som følge af nedsat arbejdsevne.

Forældre uden uddannelse og uden fast tilknytning til arbejdsmarkedet kan også have vanskeligt ved at give deres børn en god opvækst. Tabellen viser, at det rent faktisk er betragteligt mere vanskeligt for danske børn at "slippe fri af deres bagage", end det fx er for finske og canadiske børn.

SVAG VIDENSKULTUR INDEN FOR OFFENTLIG SERVICE

En væsentlig årsag til tingenes tilstand er en svag videnskultur inden for offentlig service på centrale og dyre politikområder som uddannelse, socialt arbejde og kriminalitetsforebyggelse.

Evnerne, mulighederne eller viljen til at fremskaffe solid viden om indsatsernes virkning er stadig begrænset i mange dele af den offentlige sektor. To centrale politikområder som anbringelse af børn og folkeskolen illustrerer et helt centralt argument for en svag videnskultur: At uanset stor og gavmild politisk velvilje, omfattende udviklingsaktivitet – også på gulvplan – og dertil uhyre engagerede og velmenende frontlinjemedarbejdere, så oplever børn og unge ingen fremskridt, fordi man vedbliver at famle i blinde, så længe man ikke ved, hvad der virker.

HVIS DU IKKE KAN LÆSE, ER DET SVÆRT AT TRIVES (KILDE: OECD, PISA 2009 RESULTS)

Børn fra dårlige kår, kan klare sig exceptionelt godt i skolen	Børn læser så godt, at de kan deltage i samfundslivet	2. generations-indvandrerbørn læser så godt, at de kan deltage i samfundslivet
1. Sydkorea	1. Sydkorea	1. Ungarn
2. Finland	2. Finland	2. Canada
3. Japan	3. Canada	3. Australien
–	–	–
25. Slovenien	10. Polen	25. Grækenland
26. Danmark	11. Danmark	26. Danmark
27. Chile	12. Schweiz	27. Slovenien
–	–	–
32. Slovakiet	32. Østrig	32. Luxemburg
33. Luxemburg	33. Chile	33. Østrig
34. Østrig	34. Mexico	34. Mexico

UDSATTE BØRN OG UNGE – TRIVSEL FOR PENGENE?

Anbringelsesområdet i Danmark er præget af manglende solid viden om, hvad der virker og dermed vilkårlighed i den måde, vi anvender ressourcerne på.

En mistanke om vilkårlighed, der får næring, når forskningsrapporter påviser, at forskellige sagsbehandlere træffer forskellige afgørelser stillet over for én og samme sag.

Rigsrevisionen har også i sin beretning fra 2008 stillet skarpt på den svage videnskultur: "De sociale indsatser har ofte stor betydning for de berørte borgeres liv, og det er derfor væsentligt at vide, hvilke indsatser der virker, og hvilke der ikke gør. I dag er der begrænset viden om effekterne af de sociale indsatser..."

Der er på den ene side en omfattende kommunal evalueringsaktivitet på området. På den anden side er den hyppigste tilgang at stille et mindre antal kommunale medarbejdere spørgsmålet: "Hvordan synes I selv, det er gået?" Hvorefter evalueringen konkluderer positivt.

En svag videnskultur betyder yderligere, at myndighederne ind imellem står magtesløse og uforstående over for kraftige udgiftsstigninger. Udgifterne til henholdsvis anbringelser og forebyggende foranstaltninger steg *begge*

"DEN SVAGE VIDENSKULTUR ER EN VÆSENTLIG ÅRSAG TIL TINGENES TILSTAND INDEN FOR OFFENTLIG SERVICE PÅ CENTRALE OG DYRE POLITIKOMRÅDER SOM FX UDDANNELSE, VELFÆRD, SOCIALT ARBEJDE OG KRIMINALITETSFOREBYGGELSE. VI ER IKKE GODE TIL AT LÆRE AF VORES FEJL.

med årlige reale vækstrater på 5-7 pct. igennem sidste halvdel af 1990'erne. Her kunne Finansministeriet i 2002

kun konstatere: "Det gælder generelt for indsatsen for udsatte børn og unge, at der er meget begrænset viden om effekten af indsatsen" og igen i 2007-publikationen *Lige muligheder – styrkede personlige ressourcer og social sammenhængskraft*: "Der er generelt brug for mere viden om effekt på børne- og ungeområdet. Hvilke indsatser virker på hvilke problemstillinger – og hvorfor?"

Den manglende viden er fortsat et problem omtalt i Weekendavisen i august 2011: "I alt 17,2 mia. kr. blev der sidste år brugt på forebyggende foranstaltninger og på anbringelser af børn og unge. Om effekten siger formand for Børnerådet Lisbeth Zornig Andersen: 'Vi forlader os på mavefornemmelser og navigerer i et felt af uvidenhed. Og

når vi ved så lidt om, hvad der hjælper børnene, bliver det en blanding af tro, politiske holdninger og menneskesyn, der bestemmer indsatsen".

Konklusionen er, at der er både belæg for eksistensen af en svag videnskultur og belæg for behovet for mere – og mere solid – viden om effekten af den offentlige indsats over for socialt udsatte børn og unge.

FOLKESKOLEN – TRIVSEL FOR PENGENE?

Et andet eksempel på en svag videnskultur er uddannelsesområdet. Det kan fx illustreres ved, at myndighederne har stået uforstående over for det seneste årtis kraftige stigning i specialundervisning. Knap 1/3 af folkeskolens samlede ressourcer blev brugt på specialundervisning i skoleåret 2010/11. Også her har myndighederne erkendt, at der mangler viden om, hvad der virker. Som Politiken skrev 17. maj 2011: "Det er utroligt problematisk, at der er så lidt dokumentation".

Gennem det sidste årti har folkeskolen ellers været et politisk højt prioriteret område – ikke mindst som følge af det såkaldte "PISA-chok" i 2000, hvor eleverne fra verdens dengang dyreste folkeskole fik karakteren: middelmådigt. Reaktionen var, at det må vi kunne gøre bedre. Ni år senere efter omfattende initiativer, forlig og reformer kom så 2009 PISA-resultatet: middelmådigt.

Heller ikke på uddannelsesområdet skorter det på velvilje, men det er vilje uden viden, så derfor forbliver resultaterne middelmådige. Uden solid viden om, hvad der virker, er det umuligt at målrette, gennemføre og prioritere effektive indsatser. Det er derfor meget løfterigt for fremtiden, at Børne- og Undervisningsministeriet netop har åbnet for, at skolerne kan deltage i lodtrækningsforsøg, der på et solidt grundlag vil kunne sige noget om effekten af at bruge en ekstra lærer eller pædagog i klassen.

Virkeligheden bag statistikkerne

En af SFI's ambitioner om at komme tættere på praksis blev afprøvet, da en delegation af forskere og videnskabelige assistenter fra SFI kom på besøgsrunde på tre meget forskellige døgninstitutioner. Det satte ekstra dimensioner på de SFI-besøgendes arbejdsfelt og viste døgninstitutionerne, hvor SFI også kan byde ind med værktøj til at teste, om indsatser virker.

AF CARSTEN WULFF

Toppen af det fem meter høje trådhegn er bukket ind mod gården og vidner sammen med de tunge, låste jerndøre ind til bygningen om stedets funktion og alvor. Det er en lukket og sikret døgninstitution. Beboerne har ikke frihed til at gå ud.

Ind lukkes 15 let beklemte men nysgerrige forskere og videnskabelige assistenter fra SFI. Til daglig arbejder de blandt andet med at undersøge anbringelsesforløb og døgninstitutioners indsatser på området, og de har fået en invitation fra Foreningen af Danske Døgninstitutioner (FADD) til på en dagstur at få et førstehåndsindtryk fra tre meget forskellige døgninstitutioner i Nordsjælland.

"Vi har mange yngre forskere og videnskabelige assistenter på SFI, som måske endnu ikke har haft mulighed for at komme

"SOM DET ER NU, ER DER MASSER AF KRAV FRA TILSYNSMYNDIGHEDER OM DOKUMENTATION AF PROCESSERNE I ANBRINGELSESSAGER, MEN IKKE RIGTIG NOGEN KRAV OM DOKUMENTATION FOR UDVIKLINGEN HOS DEN UNGE. "

helt tæt på praksis. Sidder du som forsker med speciale i fx statistiske modeller til at bearbejde

talmateriale, spørgeskemaer og andre kvantitative data om et emne, så har du stor nytte af at få præsenteret den virkelighed og hverdag, det handler om – rammerne og vilkårene for anbringelser," siger forsøgskonsulent Maiken Pontoppidan fra SFI's afdeling for kontrollerede forsøg.

FRA DEN LUKKEDE GÅRD TIL DE ÅBNE 20 TØNDER LAND

Besøgsdagen starter bag tremmer i Den sikrede døgninstitution Sønderbro i København. Det er et såkaldt varetægtssurrogat for 14-18-årige kriminelle, som afventer dom. Få kilometer derfra i en hellerupvilla med have ligger næste besøgsinstitution – familieinstitutionen Margrethevej – som hjælper familier, der ikke kan passe deres børn,

fx på grund af psykiske problemer eller som følge af misbrugsproblemer.

Oplevelsen af institutionernes forskellighed får endnu en tak under dagens sidste besøg på den selvstændige behandlingsinstitution Godhavn i Tisvildeleje for 10-18-årige børn og unge. Institutionen råder over en række bygninger fordelt på 20 tønder land, bl.a. værksteder, udlusningslejligheder og intern skole.

I de forskellige fysiske rammer udfoldes døgninstitutionernes virke og hverdag med varetagelse af indsatser, samarbejde med myndigheder og familier og meget andet. Institutionernes virke er ifølge repræsentanter fra FADD, som er med på turen, også blevet præget af ændrede vilkår i kølvandet på bl.a. strukturreformen og kommunale sparetiltag.

Fælles for de tre institutioner er en målsætning om, at anbringelsesforløbet skal medføre en positiv udvikling for adfærd og trivsel hos den anbragte.

"Her på Godhavn visiterer vi selv. Og ved hver anbringelse kræver vi et klart formål i aftalegrundlaget og handleplanen. Handleplanen er de anbragte børns garantibevis," siger forstander for Godhavn Søren Skjødt.

Men på institutionerne savner man redskaber til at dokumentere udviklingen hos de anbragte.

DER ER BEHOV FOR AT MÅLE FORANDRINGER

Det er netop udviklingen hos det enkelte barn, som institutionerne ifølge turarrangørerne fra FADD gerne vil kunne måle og vurderes på – udviklingen fra et barn kommer til institutionen og til det forlader den igen. Dermed er det også et ønske om at kunne måle forandringer hos de anbragte, og hvordan indsatser virker. Her er det, at SFI-forskerne kan byde ind med viden om, hvordan det kan gøres.

"I dag er der stort set ingen, der systematisk måler på de unge. Døgninstitutionerne vil derfor kunne skille sig ud

fra andre institutioner ved at gøre dette. Og det vil give kommunerne langt bedre mulighed for at følge med i den unges udvikling og vurdere, om de er rigtigt anbragt," siger Maiken Pontoppidan.

Som det er nu, er der masser af krav fra tilsynsmyndigheder om dokumentation af processerne i anbringelses-sager, men ikke rigtig nogen krav om dokumentation for udviklingen hos den unge. De enkelte institutioner opstiller typisk en række mål for den enkelte anbragte, men det er individuelle mål. Det vil sige, at måden at målsætte er forskellig, især hvis man ser på måden det gøres på i de enkelte institutioner.

Skal man kunne sige noget sikkert om, hvilke indsatser der virker, er man nødt til at have nogle fælles indsatser

og mål at kunne sammenligne på, fx omkring udvikling af trivsel og adfærd. Og det er her, SFI kan byde ind med metodeværktøj til at fremskaffe evidens for virkninger af indsatser.

Bussen er tilbage i København og standser foran SFI. Maiken Pontoppidan lover at fremsende FADD materiale om design af effektmålinger. Det har været en dag fyldt med indtryk. Som videnskabelig assistent Alva Albæk Nielsen siger, da hun takker FADD-arrangørerne for turen: "Der er langt fra de kolde beregninger på tallene fra Danmarks Statistik, som jeg sidder med, til de varme hænder i virkeligheden."

Dansk fattigdomsgrænse på vej

Lisbeth Pedersen, leder af SFI's Afdeling for Beskæftigelse og Integration, er udpeget til at sidde i regeringens Ekspertudvalg om fattigdom

BAG OM FORSKNINGEN

Hvad bliver Ekspertudvalgets opgave?

Udvalget skal give forslag til en fattigdomsgrænse og i den forbindelse også fremlægge forskellige metoder til opgørelse af fattigdom. Vi skal også identificere faktorer, der kan bringe folk ud i fattigdom.

Du er leder af SFI's beskæftigelsesafdeling, hvorfor er du blevet bedt om at være med?

Det kan man aldrig vide med sikkerhed, men jeg tror, at kombinationen af min baggrund som økonom, min viden om velfærdspolitiske emner og min relativt brede metodeerfaring giver mig en god mulighed for at bidrage med input til både de økonomiske analyser af fattigdom og til de bredere fattigdomsanalyser (der også omfatter kriterier som fx arbejdsmarkedstilknytning). Måske spiller det også en rolle, at jeg gennem tiden har siddet i en række forskellige udvalg og kommissioner – fx Familie- og arbejdslivskommissionen og Lønkommissionen – og er godt bekendt med denne arbejdsform.

Er der fattigdom i Danmark i dag?

Der er ikke fattigdom i Danmark i dag på samme måde, som der var fattigdom for 300 år siden, eller som man finder den i 3. verdens lande. Men fattigdom er også et relativt begreb, og spørgsmålet er, hvor relativt ringe levevilkår vi er parat til at acceptere for borgerne i en velfærdsstat som den danske.

Betyder det noget for dig og SFI, at du er med i udvalget?

Ja, da. Jeg glæder mig til at dykke dybere ned i denne problemstilling sammen med de andre eksperter. Det giver mulighed for at anvende min egen og SFI's viden i en ny faglig sammenhæng, men selvfølgelig også for at lære noget nyt fra de andre i udvalget. Lønkommissionen var en meget stor kommission, hvor jeg også fik mulighed for at lære nye mennesker at kende fra organisationer, jeg og SFI normalt ikke arbejder sammen med. Ekspertudvalget er et lille hurtigt arbejdende udvalg med i alt 6 personer, så her vil det nye især ligge i den faglige dialog.

Hvad forventer du, at der konkret kommer ud af arbejdet?

Arbejdet i kommissionen er ret velspecificeret. Vi skal præsentere forslag til en fattigdomsgrænse, så det er vel det konkrete produkt. Dernæst giver fastsættelsen af en fattigdomsgrænse bedre mulighed for at diskutere fattigdom i Danmark. Hvor omfattende er den, hvad er karakteren, og hvad forårsager den?

Kan man ikke frygte, at det går som mange andre kommissioner og den slags: At politikerne ikke rigtig vil lytte til det, I kommer med?

Man kan aldrig sikre sig, at den viden, der produceres, også bliver brugt i en politisk beslutningsproces. Det gælder både den viden, der produceres i et ekspertudvalg og den viden, der produceres i SFI – og det er heller ikke eksperternes opgave. Vi skal gøre vores viden så relevant, synlig og tilgængelig som overhovedet muligt, men hvordan den bliver brugt afgøres i en demokratisk politisk proces. Sådan er rollefordelingen, og det er efter min mening præcis, som det skal være.

Tosprogede klarer sig bedre, når de kun er få på skolen

Når man sammenligner skoler, der gør en særlig indsats for tosprogede elever, med de tosprogede elevers faglige præstationer og trivsel, så er resultatet ofte vidt forskelligt fra skoler med få tosprogede elever til skoler med mange.

Andersen, D., Jakobsen, V., Jensen, V.M., Nielsen, S.S., Pedersen, K.C.Z., Petersen, D.S. & Thorsen, K.M: Indsats for tosprogede elever. Kortlægning og analyse. SFI 12:11. e-ISBN: 978-87-7119-094-6

AF CARSTEN WULFF

SFI har i en ny rapport set på indsatser for tosprogede elever, der er sat i værk for at styrke fagligheden og trivslen for denne gruppe af elever. Et af de resultater, der skiller sig ud, er forskellen mellem skoler med mange tosprogede elever og skoler med få.

KONTAKTEN MELLEM SKOLE OG HJEM

"Vi kan fx se, at på skoler med få tosprogede, hvor man i skole-hjem-samarbejdet har særlige arrangementer for tosprogede og deres forældre, bruger tolk, oversat materiale eller måske tager telefonisk kontakt eller på hjemmesøg, der klarer de tosprogede sig bedre end ellers. Vi kan ikke sige med sikkerhed, at de klarer sig bedre på grund af denne indsats, og fordi der kun er få tosprogede på skolen, men det giver et klart fingerpeg om, at det har en betydning," siger forsker Vibeke Myrup Jensen, som er medforfatter på rapporten.

Den samme positive sammenhæng finder undersøgelsen ikke på skoler med mange tosprogede.

SUPPLERENDE DANSKUNDERVISNING UDEN FOR SKOLETID

Et andet eksempel på, at tosprogede klarer sig bedre på skoler med få tosprogede, er, når skolerne lægger supplerende undervisning i dansk som andetsprog uden for den almindelige skoletid. Det giver de tosprogede mulighed for stadig at følge med deres klassekammerater til den almindelige skoleundervisning. På skoler med mange tosprogede er der ikke en sammenhæng mellem denne organisering af supplerende danskundervisning og bedre faglighed.

FORKLARINGER PÅ FORSKELLE

Forskellen mellem skoler med henholdsvis få og mange tosprogede elever kan ifølge Vibeke Myrup Jensen skyldes mange forhold:

"Vi kan fx ikke udelukke, at de tosprogede elever på skoler med få tosprogede elever, er mere ressourcestærke, selv om vi i rapporten tager højde for en lang række baggrundsfaktorer så som forældrenes uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet."

Skoler med mange tosprogede elever ligger oftest i de større byer, mens mange skoler med få tosprogede elever i højere grad ligger uden for byerne. Skoler med få tosprogede elever ligger også ofte i områder, hvor der kun er få andre indbyggere med anden etnisk herkomst end dansk. Derfor er disse elever og deres forældre på mange måder i umiddelbar tættere kontakt med det danske samfund, og derfor er der måske også en tættere kontakt mellem skole og hjemmet.

Anden forskning viser også, at tosprogede elever i højere grad bliver omtalt positivt og bliver en del af fællesskabet på skoler med forholdsvis få tosprogede elever end på skoler med mange. Omvendt oplever især tosprogede drenge på skoler med mange tosprogede elever ofte manglende anerkendelse og danner deres egne fællesskaber, som kan være en modkultur til skolen, hvor det fx ikke er smart at lave lektier og deltage aktivt i undervisningen.

"Det, at strategier for at fremme de tosprogede elevers kundskaber har forskellig betydning for elevernes præstationer på skoler med få og skoler med mange tosprogede elever, er et vigtigt forhold at tage højde for i mere uddybende undersøgelser," siger Vibeke Myrup Jensen.

"Der ryger nogle illusioner"

Mange danske soldater drager på internationale missioner for at gøre en forskel eller udbrede demokrati i missionsområdet. Men deres motivation ændrer sig under udsendelsen, viser en ny SFI-undersøgelse. "Der ryger nogle illusioner undervejs", siger formanden for Hærens Konstabel- og Korporalforening.

AF TRINE JØRGENSEN

Lyk-Jensen, S.V., Heidemann, J. og Glad, A: Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet. SFI 12:09. e-ISBN: 987-87-7119-091-5

"I al sin enkelthed er det jo sådan, at selvom en soldat rejser hjem efter et halvt års udsendelse i fx Afghanistan og synes, at han eller hun har gjort en positiv forskel i sit daglige arbejde, så kan det være svært at se, præcis hvordan man har ændret på tingene i lokalområdet, mens man har været der. Det er jo en udvikling med små skridt, og det kan godt være en udfordring for de udsendte."

Sådan siger formanden for Hærens Konstabel- og Korporalforening, Flemming Vinther, som reaktion på en ny undersøgelse fra SFI. Forskerne har ad to omgange spurgt knap 450 soldater om, hvorfor de har valgt at lade sig udsende på militær mission for Danmark – en gang før, og en gang efter udsendelsen. Resultatet er, at idealistiske grunde som at gøre noget for Danmark eller opbygge demokrati i missionsområdet er vigtigere for soldaterne, før de drager af sted end efter, mens en mere prosaisk grund som lønnen bliver relativt mere væsentlig efter hjemkomsten.

Undersøgelsen bygger på spørgeskemaer til soldater, der alle har været udsendt i foråret 2011 til enten Afghanistan eller Libanon. De fleste er unge mænd i 20'erne, primært konstabler.

FRA UDBREDELSE AF DEMOKRATI TIL GOD IND TJENING

"Egentlig er det jo ikke så overraskende, at der ryger nogle illusioner under udsendelsen", siger Flemming Vinther om undersøgelsen. "På den anden side er det jo meget positivt at få bekræftet, at soldaterne rent faktisk rejser ud, fordi de gerne vil gøre en forskel. Og jeg noterer mig, at de fastholder den positive tilgang ved fx at nævne glæden ved at have et udfordrende og ansvarsfuldt job, også efter de kommer hjem."

Forskerne har bedt soldaterne vurdere 12 udsagn, som på forskellige måder beskriver, hvorfor de har valgt at

lade sig udsende. (Se faktaboks.) Soldaterne vurderer gennemgående alle udsagnene højt, før de rejser ud, men de lægger særligt vægt på "at arbejde sammen med mennesker, jeg respekterer" og "at opleve kammeratskabet under udsendelse". Efter hjemkomsten vurderer soldaterne alle begrundelserne som mindre vigtige end før afrejsen – undtagen "at tjene gode penge", der er blevet mere vigtigt. De udsagn, hvis betydning falder mest, er "at forhindre et terrorangreb i Danmark" og at "opbygge demokrati i missionsområdet".

Som formand for konstablernes fagforening kender Flemming Vinther alt til de forhold, der kan skubbe til motivationen under missionen.

"Oplevelserne derude er jo meget individuelle, fra det meget positive til det meget negative. Det gør fx en stor forskel, om du oplever at have kompetente samarbejdspartnere, og hvordan ledelsesbeslutningerne påvirker din mulighed for at udføre dit arbejde", fortæller han.

FORSKEL PÅ MISSIONER

De soldater, der har deltaget i undersøgelsen, har enten været i Afghanistan eller Libanon. Missionen i Afghanistan er fredsskabende og præget af stor risiko, mens mission i Libanon er en fredsbevarende FN-mission. Den forskel har en stor effekt på motivationen, påpeger forskerne. De udsendte til Libanon vurderer gennemgående alle udsag-

nene lavere, men er mere positive over for udsagnet om at "tjene gode penge" end de udsendte i Afghanistan, der i højere grad drives af motivationer rettet mod andre end end selv. Den forskel overrasker ikke Flemming Vinther.

"Helt generelt er det jo to meget forskellige missioner, som kræver noget forskelligt af folk. Afghanistan er en skarp mission, hvor du kan havne i ildkamp, mens den største fare i Libanon faktisk er trafikken – hvilket man ikke skal underkende alvoren af, da danskerne dernede er meget på landevejene og decideret kan være i livsfare. Psykologisk adskiller de to missioner sig meget, og det gør motivationen selvfølgelig også."

Forskerne bag undersøgelsen peger i øvrigt på, at soldaterne generelt er en meget blandet gruppe, der drives af

"AT GØRE NOGET FOR DANMARK ELLER OPBYGGE DEMOKRATI I MISSIONSOMRÅDET ER VIGTIGERE FOR SOLDATERNE, FØR DE DRAGER AF STED END EFTER, MENS EN MERE PROSAISK GRUND SOM LØNNEN BLIVER RELATIVT MERE VÆSENTLIG EFTER HJEMKOMSTEN.

ansvarsfuldt job, mens de yngre konstabler oftere drives af at få en oplevelse og prøve deres grænser af. Og blandt de førstegangsendte, der er løst tilknyttet forsvaret på korttidskontrakter, er der mere idealisme og håb om at kunne gøre en forskel, end der er blandt de fast tilknyttede, der har været udsendt før og i højere grad drives af karriereambitioner.

forskellige ambitioner. Blandt de ældre med højere rang handler det om at have et udfordrende og

DE 12 UDSAGN:

- Have et udfordrende job
- Have et job med ansvar
- Arbejde sammen med mennesker, som jeg respekterer
- Gøre noget for mit land
- Gøre en positiv forskel for mennesker, der har brug for hjælp i missionsområdet
- Få en oplevelse for livet
- Forhindre terrorangreb i Danmark
- Opbygge demokrati i missionsområdet? Være en del af et elitehold
- Opleve kammeratskabet under udsendelse
- Tjene gode penge
- Afprøve min militære træning i praksis
- Være en del af et elitehold

Spændende efterår med SFI

I de blæsende efterårsmåneder bliver der rig lejlighed til at hygge sig inden dørene med at få ny viden og blive inspireret af samvær med andre fagfolk. For SFI har tre spændende konferencer på programmet – om ældre på arbejdsmarkedet, Årgang '95 og kontanthjælpsmodtagere.

AF ULLA HAAHR

Sæt kryds i kalenderen allerede nu – og kom med på en af SFI's konferencer i efteråret. Vi præsenterer tre spændende arrangementer i september og oktober. Og flere er på vej.

Den 20. september handler det om ældres muligheder på arbejdsmarkedet. I anledningen af EU's år for Aktiv Aldring præsenterer SFI ny forskning om, hvad der får danskerne til at arbejde, selvom om de er kommet godt op i årene – også om dem, der allerede har forladt arbejdsmarkedet, men som vælger at vende tilbage til et job. Der er desuden nye resultater fra det europæiske forskningsprojekt om "Income from work after retirement" – og som altid i SFI-regi konkrete eksempler fra fagfolk, der arbejder i praksis med ældres muligheder på virksomheder.

ÅRGANG '95

Den 2. oktober sætter vi fokus på de 15-årige i Danmark, når de nyeste data fra SFI's store Børneforløbsundersøgelse bliver offentliggjort. Siden 1995 har vi fulgt over 6000 børn, som vi har interviewet hvert 3. år. De er nu blevet til unge mennesker, og på en heldagskonference vil forskellige temaer af de unges liv blive belyst – fx unge og deres forhold til stoffer og alkohol, deres ønsker til uddannelse, familieband og trivsel.

DE SVAGESTE PÅ ARBEJDSMARKEDET

Et af tidens helt store temaer er kontanthjælpsmodtagerne, og det er temaet for vores årlige beskæftigelseskonference den 30. oktober. Hvilke udfordringer er der for virksomhederne med denne gruppe? Og hvilke sociale problemer er det, at kontanthjælpsmodtagere ofte også har? Og hvad ved vi om unge i Norden, der er på kontanthjælp?

OGSÅ TEMADAGE OM EVIDENS OG EFFEKT

Både i forskningskredse og blandt praktikere fortsætter diskussionen om brugen af effektmålinger på det sociale felt, og hvordan man bedst arbejder med evidens. SFI vil gerne fortsat skabe en god ramme om den diskussion og inviterer derfor til temadage, hvor vi vil gå dybere ind i emnet og arbejde med konkrete cases. Disse temadage finder sted den 5. og 6. september i København, og den 18. og 19. september i Horsens.

